

УДК 008(476)(092)

*Т.С. Пустаход***СТАРОНКІ ТВОРЧАЙ БІЯГРАФІІ МІХАІЛА БАБРОЎСКАГА.
ПАЧАТАК БЕЛАРУСКАГА НАЦЫЯНАЛЬНАГА АДРАДЖЭННЯ**

Артыкул прысвечаны творчай спадчыне і жыццёваму шляху вядомага святара, багаслова, славіста, арыенталіста, гісторыка, палеографа, бібліяфіла, заснавальніка скарызназнаўства і беларусазнаўства канца XVIII – першай паловы XIX ст. Міхаіла Баброўскага (1785–1848), біяграфія якога не прыцягвала пакуль сур’ёзнай увагі даследчыкаў. Паказана значэнне яго дзейнасці па выяўленні, вывучэнні і збіранні помнікаў стараславянскай пісьменнасці. Пералічаны асноўныя фактары, якія аказалі ўплыў на фарміраванне гістарычнага светапогляду вучонага. Выяўлены ўклад Міхаіла Баброўскага ў станаўленне беларускага нацыянальнага адраджэння, у прабуджэнне цікавасці да гісторыі і культуры беларускага народа.

Уводзіны

Гісторыя Беларусі багатая на слаўныя імёны людзей, якія прысвяцілі сваё жыццё служэнню Бацькаўшчыне. Адно з такіх імёнаў – Міхаіл Баброўскі – святар, багаслоў, славіст, арыенталіст, гісторык, палеограф, бібліяфіл, заснавальнік скарызназнаўства і беларусазнаўства. Галоўнае тое, што Міхаіл Баброўскі стаяў ля вытокаў беларускага нацыянальнага адраджэння ў пачатку XIX ст., прысвяціў сябе захаванню і зберажэнню старажытнай культуры беларусаў і ўсяго славянства.

Актуальнасць дадзенай тэмы абумоўлена адсутнасцю ў гістарычнай навуцы абгульняльнага даследавання, прысвечанага жыццю і дзейнасці Міхаіла Баброўскага. Мэта даследавання – сістэмна разгледзець творчую спадчыну і жыццёвы шлях Міхаіла Баброўскага; выявіць яго ўклад у развіццё і станаўленне беларускага нацыянальнага адраджэння. Для рэалізацыі дадзенай мэты былі пастаўлены наступныя задачы: узнавіць асноўныя этапы жыцця і творчага шляху вучонага, выявіць асноўныя фактары, якія аказалі ўплыў на станаўленне яго гістарычнага светапогляду.

Асноўныя вехі біяграфіі

Нарадзіўся Міхаіл Кірылавіч Баброўскі 19 лістапада 1785 г. у вёсцы Вулька Бельскага павета Гродзенскай губерні (цяпер тэрыторыя Польшчы) у сям’і ўніяцкага святара. Баброўскія паходзілі са старажытнага шляхецкага роду, прадстаўнікі якога валодалі маёнткамі паміж Драгічынам, Мельнікамі і Бельскам. Аднак сям’я святара Кірыла жыла ў беднасці, што было характэрным для ўкладу жыцця ўніяцкага святарства. К пачатку XIX стагоддзя ўніяцкая царква прадстаўляла сабой дзве плыні: магутны, моцна акаталічаны базыльянскі ордэн, члены якога займалі вышэйшыя пасады, і белае (жанатае) духавенства, якое было ў асноўным малазабяспечаным і неадукаваным [1, с. 50]. Тым не менш Кірыл Баброўскі даў магчымасць свайму сыну атрымаць добрую адукацыю. Міхаіл Баброўскі атрымаў першапачатковыя веды ў царкоўнаславянскай мове пад кіраўніцтвам свайго бацькі і ў Кleshchальскай школе царкоўнаслужачых [2, с. 31]. Для далейшай адукацыі тады трэба было паступаць у школы, якія належалі манаскім ордэнам піяраў, езуітаў ці базыльян. Міхаіл у 1797–1803 гг. вучыўся ў Драгічынскім вучылішчы піяраў, дзе атрымаў веды па фізіка-матэматычных, гістарычных і маральных дысцыплінах, вывучаў французскую, нямецкую, грэчаскую і лацінскую мовы [3, с. 376]. Рашэнне на карысць піяраў было прынята таму, што ў іх школах ужываліся навейшыя педагагічныя метады, выкладаліся ўсе неабходныя для пачатковай адукацыі прадметы, панавала рэлігійная цяжкінасць. Затым у 1804–1806 гг. Міхаіл Баброўскі вучыўся ў Беластоцкай гімназіі, дзе за поспехі быў узнагароджаны срэбраным медалём. Трэба адзначыць, што яму прапанавалі застацца ў гімназіі настаўнікам.

Міхаіл Баброўскі ў 1806–1808 гг. працаваў у Беластоцкай гімназіі, адначасова ў Супрасльскім манастыры займаўся вывучэннем царкоўнаславянскіх старажытных рукапісаў і першадрукаў. Юнацкае захапленне і цікавасць да старажытных рукапісаў заклалі аснову яго далейшай навуковай дзейнасці. У 1808–1812 гг. Міхаіл Баброўскі працягваў сваю адукацыю ў Галоўнай семінарыі пры Віленскім універсітэце. Галоўная семінарыя, адкрытая ў 1803 г., з’яўлялася вышэйшай навучальнай установай, у якой разам з католікамі вучыліся і ўніяты. Выпускнікі семінарыі маглі займаць вышэйшыя адміністрацыйныя пасады ў кіраванні каталіцкай і ўніяцкай цэркваў, а таксама маглі быць выкладчыкамі ў епархіяльных семінарыях [4, с. 3]. Міхаіл Баброўскі вырашыў прысвяціць сябе навучы. За чатыры гады навучання ў Галоўнай семінарыі ён быў удастоены ступені магістра філасофіі ад маральна-палітычнага факультэта (5 мая 1811 г.), ступені магістра славеснасці ад славеснага факультэта (24 чэрвеня 1811 г.); пасля заканчэння курса ў Галоўнай семінарыі ён быў удастоены ступені магістра багаслоўя (14 чэрвеня 1812 г.) [3, с. 376]. У 1812–1814 гг. Міхаіл Баброўскі наведваў курсы правазнаўства пры Віленскім універсітэце і ў 1814 г. стаў магістрам грамадзянскага і крымінальнага права [2, с. 32]. У 1814 г. Савет універсітэта запрасіў яго заняць кафедру Свяшчэннага Пісання ў якасці прафесара. У 1815 г. Міхаіл Баброўскі прыняў сан уніяцкага святара, у 1816 г. быў прызначаны членам Віленскай уніяцкай кансісторыі, а ў 1817 г. стаў брэсцкім канонікам [5, с. 19].

Здольнасці маладога вучонага звярнулі на сябе ўвагу Савета Віленскага ўніверсітэта. Менавіта Міхаіл Баброўскі быў адпраўлены ў навуковую камандзіроўку за мяжу. На працягу пяці год (1817–1822 гг.) ён жыў у Аўстра-Венгрыі, Чэхіі, Італіі, Францыі, Славеніі, Далмацыі, дзе вывучаў біблейскую археалогію і багаслоўе, герменеўтыку, славянскія і ўсходнія мовы, даследаваў у архівах і бібліятэках унікальныя калекцыі славянскіх рукапісаў і старадрукаў. У гэты перыяд Міхаіл Баброўскі сабраў багаты навуковы матэрыял і набыў шмат кніг. Тады ж ім быў складзены каталог славянскіх рукапісаў і старадрукаў Ватыканскай бібліятэкі, апублікаваны ў 1831 г., уведзены ў навуковы ўжытак шэраг літаратурных помнікаў [1, с. 51].

Падчас замежнай камандзіроўкі Міхаіл Баброўскі зрабіў навуковае апісанне старажытных кірылічных і глагалічных літаратурных помнікаў Ватыканскай бібліятэкі, якое было надрукавана яе галоўным хавальнікам А. Маі ў 1831 г. [6, с. 33]. М. Баброўскі ўвёў у навуковы ўжытак шэраг найважнейшых помнікаў гісторыі і культуры, у тым ліку першую глагалічную друкаваную кнігу «Місал па законе Рымскага двара» (Служэбнік, 1483 г.), што захоўвалася ў Ватыканскай бібліятэцы [7, с. 87]. Міхаіл Баброўскі пазнаёміў аматараў славянскай літаратуры з важным старажытным помнікам – выяўленай ім у Ватыканскай бібліятэцы «Хронікай Далмацкай» XI або XII ст. [8]. Вопыт знаёмства са славянскімі рукапісамі і друкаванымі кнігамі дазволіў вучонаму беспамылкова вызначаць час і месца стварэння літаратурных помнікаў.

Пасля вяртання з навуковай камандзіроўкі Міхаіл Баброўскі працягваў выкладчыцкую дзейнасць. У 1822–1833 гг. (з перапынкам у 1824–1826 гг.) ён займаў пасаду прафесара экзегетыкі і герменеўтыкі багаслоўскага факультэта Віленскага ўніверсітэта, выкладаў арабскую мову. У 1823 г. Міхаілу Баброўскаму прысвоена ступень доктара багаслоўя. Трэба адзначыць, што ў сваіх пропаведзях Міхаіл Баброўскі выступаў супраць базыльянскіх манахаў, вінаваціў іх у скажэнні абрадаў грэка-славянскай царквы. Па гэтай прычыне вучоны меў шмат ворагаў сярод лацінскіх і базыльянскіх манахаў. Яшчэ да вяртання Міхаіла Баброўскага ў Вільню Віленскі ўніверсітэт быў западозраны ў заступніцтве развіцця тайных таварыстваў сярод студэнтаў. Вучоны не мог быць абвінавачаны ва ўдзеце ў гэтых таварыствах. Тым не менш дзейнасць Міхаіла Баброўскага была прадстаўлена ў такім святле, што яго абвінавачвалі ў дачыненні да студэнцкіх палітычных выступленняў і дзейнасці ва ўніверсітэце тайных студэнцкіх таварыстваў філа-

рэтаў, філаматаў і прамяністых, у якія ўваходзілі Адам Міцкевіч, Ян Чачот, Тамаш Зан, Ігнат Дамейка і інш. Вучоны ў 1824 г. быў адхілены ад выкладчыцкай дзейнасці і звольнены. Міхаілу Баброўскаму было забаронена жыць у Вільні, яго прымусова выселілі пад нагляд духоўнага начальства [9, с. 217]. Два гады (1824–1826 гг.) вучоны знаходзіўся ў Жыровіцкім базыльянскім манастыры. Дапамогу ў вяртанні ва ўніверсітэт Міхаілу Баброўскаму аказаў знакаміты дзяржаўны дзеяч, канцлер, граф Мікалай Румянцаў, які сустракаўся з вучоным у розных гарадах Еўропы, сябраваў з ім, знаходзіўся ў пастаяннай перапісцы.

У 1826 г. Міхаіл Баброўскі вярнуўся ў Вільню. Ён выкладаў біблейскую археалогію ў Віленскім універсітэце і царкоўнаславянскую мову ў Галоўнай семінарыі, займаў шэраг адміністрацыйных пасадаў. Аднак пасля паўстання 1830–1831 гг. у Польшчы, Беларусі і Літве, закрыцця ў 1832 г. Віленскага ўніверсітэта і пераўтварэння ў 1833 г. Галоўнай семінарыі ў Рымска-каталіцкую духоўную акадэмію М. Баброўскі выйшаў у адстаўку, пераехаў у мястэчка Шарашова Пружанскага павета, дзе выконваў абавязкі прыходскага святара. У 1839 г. перайшоў у праваслаўе, а ў 1841 г. быў узведзены ў сан Пружанскага благачыннага [10, с. 411]. Памёр М. Баброўскі 3 кастрычніка 1848 г. на 64-м годзе жыцця ад халеры. Пахаваны на могілках каля мясцовай Свята-Петрапаўлаўскай царквы.

Творчая спадчына Міхаіла Баброўскага

Пры жыцці Міхаіл Баброўскі сабраў вялікую бібліятэку, якая стала першым спецыяльным зборам помнікаў беларускай старадрукаванай літаратуры. Асобныя кнігі з яго калекцыі зберагаюцца ў сховішчах Вільнюса, Масквы і Санкт-Пецярбурга. Пры жыцці М. Баброўскаму ўдалося надрукаваць толькі некалькі сваіх прац. Частка рукапіснай спадчыны знікла адразу пасля яго смерці, другая трапіла да бібліяфіла Ф. Транбіцкага, а потым разышлася па розных сховішчах. Большая частка гэтых рукапісаў загінупа падчас Другой сусветнай вайны. Уцалелыя асобныя лісты, нататкі, матэрыялы, прызначаныя іншым асобам, зберагаюцца ў зборах Вільні, Кракава, Варшавы, Масквы, Санкт-Пецярбурга. Мабыць, па гэтай прычыне значэнне дзейнасці прафесара да сённяшняга часу не раскрыта ў поўнай меры, нягледзячы на тое, што ён быў вучоным еўрапейскага ўзроўню (М. Баброўскі з’яўляўся членам прэстыжнай Археалагічнай акадэміі ў Рыме, Парыжскага і Лонданскага азіяцкіх таварыстваў, Камітэта па выпрацоўцы харвацкага правапісу ў Далмацыі, Маскоўскага таварыства гісторыі і старарускай пісьменнасці) [11, с. 51].

Трэба адзначыць, што Міхаіл Баброўскі спрыяў узнікненню асобнага кірунку ў гуманітарных навуках – беларусазнаўства, абуджэнню сярод еўрапейскіх навукоўцаў цікавасці да гістарычнага лёсу яго роднага краю. Выкладаючы стараславянскую мову ў Віленскім універсітэце, Міхаіл Баброўскі збіраў старажытнабеларускія крыніцы, вывучаў беларускія гаворкі і народную творчасць. Аднак працы вучонага, якія датычацца беларусазнаўства, загінуплі. Так, напрыклад, Міхаілам Баброўскім была падрыхтавана праца «Гісторыя славянскіх друкарняў у Літве», якая засталася неапублікаванай і лічыцца беззваротна страчанай. Вядома і тое, што вучоны напісаў працу «O charakterystycznych językowych zwrotach ludu białoruskiego», але лёс яе невядомы [6, с. 41].

Вядомасць у навуковым свеце М.К. Баброўскаму таксама прынесла адкрыццё Супрасльскага рукапісу. Супрасльскі рукапіс – гэта назва розных рукапісных зборнікаў, якія да XIX ст. зберагаліся ў бібліятэцы Супрасльскага Благавешчанскага манастыра. Найбольш вядомыя і каштоўныя зборнікі:

1. Зборнік жыццй і пропаведзяў XI ст. Напісаны царкоўнаславянскай мовай на пергаменце (285 лістоў), уяўляе сабой чэццю-мінею на сакавік, змяшчае 24 жыцці і 24 словы-павучанні, у тым ліку 20 слоў Іаана Златавуста. Разам з Тураўскім Евангеллем і іншымі рукапісамі XI ст. гэты зборнік – адзін з самых старажытных помнікаў усходнеславянскай пісьменнасці. У XIX ст. падзелены на 3 часткі, якія зберагаюцца ў Варшаве

(151 л.), Любляне (118 л.) і Санкт-Пецярбургу (16 л.) [12, с. 1]. У замежнай навуковай літаратуры гэты зборнік называюць Супрасльскім кодэксам (Codex Suprasliensis).

2. Летапісны зборнік першай пал. XVI ст. Складаецца з рускага скарочанага летапісу, кароткай летапіснай выбаркі па гісторыі Русі і ВКЛ пачынаючы з 862 г. і гістарычных запісаў пра падзеі канца XV – пач. XVI ст. на Беларусі, у Кіеве і на Валыні [13, с. 466].

3. Зборнік 1519 г. Змяшчае пераклад на беларускую мову Вісліцкага статута польскага караля Казіміра III Вялікага, «Кіева-Пячэрскі пацяррык», самы поўны спіс другой рэдакцыі Беларуска-літоўскага летапісу 1446 г., які складаецца з дзвюх частак: 1) «Избрание летописания», куды ўваходзяць скарочаны старажытнарускі летапіс (ахоплівае гісторыю Русі за 854–1427 гг.), Смаленская хроніка, «Пахвала Вітаўту» і смаленскія пагадовыя запісы за 1432–1446 гг. і 2) «Летапісец вялікіх князёў літоўскіх» з «Аповесцю пра Падолле» [14, с. 466].

Трэба адзначыць, што Супрасльскі кодэкс XI ст. у 2007 г. быў уключаны ў спіс «Помнікі свету» міжнароднага праекта ЮНЕСКА (Memory of the World International Register). Гэта падзея яшчэ раз даказвае вялікае значэнне дзейнасці М.К. Баброўскага як адкрывальніка аднаго з самых старажытных у свеце кірылічных помнікаў царкоўна-славянскага пісьменства.

У Супрасльскім кнігазборы Міхаіл Баброўскі пазнаёміўся з кнігамі Францыска Скарыны, звесткі пра якога ён збіраў на працягу ўсяго свайго жыцця і ўключыў у «Гісторыю славянскіх друкарняў у Літве», што так і не была надрукавана. Вучоны адкрыў для беларускай і еўрапейскай навукі імя знакамітага першадрукара, тым самым стаў першым беларускім скарыназнаўцам. Даследуючы гісторыю славянскага кнігадрукавання, Міхаіл Баброўскі сабраў навуковы матэрыял аб дзейнасці друкароў Івана Фёдарова і Пятра Мсціслаўца, якія збеглі ў 1564 г. з Масквы. Вучоны прасачыў увесь іх далейшы лёс і апісаў усе іх выданні, як сумесныя падчас дадзенага ім Хадкевічам прытулку ў мястэчку Заблудава, так і асобныя ў Вільні, Львове і Астрозе [5, с. 54].

Міхаіл Баброўскі – пачынальнік беларускага нацыянальнага адраджэння

Навуковая спадчына Міхаіла Баброўскага садзейнічала развіццю беларускай свядомасці, тоеснасці і беларускага нацыянальнага адраджэнскага руху. Якія ж фактары паўплывалі на фарміраванне гістарычнага светапогляду Міхаіла Баброўскага, як ён змог апырэдзіць час у вырашэнні нацыянальнага беларускага пытання?

Яшчэ на пачатку XIX ст. знайшліся людзі, якія здолелі вызначыць Беларусь не як частку Расійскай імперыі, а як самастойную краіну. Сярод іх быў і Міхаіл Баброўскі. Ён разам з іншымі прафесарамі Віленскага ўніверсітэта марыў пра аднаўленне незалежнага ад Польшчы Вялікага Княства Літоўскага, вяртанне дзяржаўнага статусу беларускай мове. Магчыма, на погляды М. Баброўскага паўплывала тое, што ён нарадзіўся і вырас у сям’і ўніяцкага святара на Беласточчыне – тэрыторыі беларуска-польскага памежжа. Вядома, што ў насельніцтва памежных рэгіёнаў самасвядомасць выяўлена больш выразна, чым у цэнтры этнічнага масіву [15, с. 174].

Пасля апошняга падзелу Рэчы Паспалітай Беластоцкая акруга адышла да Прусіі (1795–1807 гг.). Па меркаваннях беларускага гісторыка Паўла Баброўскага, пляменніка Міхаіла Баброўскага, Беласточчына на гэты час стала цэнтрам беларускага нацыянальнага руху. Прусы ператварылі Беласток у буйны адміністрацыйны цэнтр, які набыў выразна нямецкае аблічча. У акрузе пражывалі дзясяткі тысяч уніятаў, якія мелі 70 цэркваў і 3 манастыры – у Супраслі, Драгічыне і Кузніцы. Працавалі дзве важныя ўніяцкія школы – у Малой Бераставіцы і ў Клешчэлях. Прускія ўлады з дазволу Папы Рымскага стварылі ў 1796 г. самастойную супрасльскую ўніяцкую епархію са сваім капітулам і духоўнай семінарыяй [16, с. 10]. Нешматлікае духавенства супрасльскай епархіі вызначалася выключнай згуртаванасцю, рашучасцю ў змаганні за свае правы і самастой-

нымі поглядамі на унію. Трэба адзначыць, што дванаццацігадовае прускае панаванне развіло ў падляшскіх духоўнікаў палітычную актыўнасць і нацыянальную свядомасць. Пры большых прыходах узнікалі царкоўныя брацтвы, якія змагаліся за адраджэнне «рускай» (г.зн. беларускай) культуры.

Яшчэ адзін фактар уплыву на светапогляд М. Баброўскага – магчымасць вырашэння палітычнага пытання. Вядома, што напярэдадні вайны 1812 г. распрацоўваліся праекты аднаўлення Вялікага Княства Літоўскага, што таксама садзейнічала абуджэнню нацыянальных пачуццяў вучонага.

Немалаважнае значэнне мела і навуковае еўрапейскае падарожжа М. Баброўскага, падчас якога ён вывучаў мовазнаўства, бібліястыку, царкоўную арганізацыю. Знаёмства з маладымі заходне- і паўднёваславянскімі нацыянальнымі рухамі таксама трэба залічыць да спрыяльных фактараў у выпяванні беларускага нацыянальнага адраджэння.

На карысць характарыстыкі М. Баброўскага як пачынальніка беларускага нацыянальнага адраджэння сведчыць факт, адзначаны Паўлам Баброўскім ў манаграфіі «Русская греко-униатская церковь в царствование императора Александра I»: «Пасля Венскага кангрэса ў Заходніх губернях утварылася яшчэ адна, малавядомая партыя, якая мела на чале некаторых прафесараў Віленскага ўніверсітэта, якія ахвотней жадалі б аднаўлення былога Вялікага Княства, чым яднання Літвы і Валыні з мінулай Каронай; гэта нязначная па колькасці сяброў руска-літоўская партыя марыла аб адраджэнні беларускай мовы, на якой быў першапачаткова выдадзены Літоўскі статут, што яшчэ захоўваў сваю моц» [17, с. 204–205]. Слова «партыя» ў П. Баброўскага не мае сучаснага палітычнага сэнсу і азначае толькі групу аднадумцаў. Пад «некаторымі прафесарамі» разумеюцца Міхаіл Баброўскі і Ігнат Даніловіч.

Аб гэтых жа прафесарах, але ўжо адкрытым тэкстам піша аўтар трохтомнай працы аб гісторыі Віленскага ўніверсітэта Й. Бяліньскі: «На чале гэтай моладзі сталі Міхаіл Баброўскі, Ігнат Даніловіч, Антон Марціноўскі» [15, с. 173]. Гэта пацвярджае і Яўхім Карскі ў трэцім томе сваёй фундаментальнай працы «Беларусы», дзе адзначае той факт, што ўніверсітэцкая моладзь, на чале якой стаяў Міхаіл Баброўскі, збірала беларускія матэрыялы паводле складзенай ім праграмы [11, с. 52].

Заклучэнне

М. Баброўскі – асоба шматпланавая: вучоны і царкоўны дзеяч, славіст і гісторык, ён маштабамі сваёй дзейнасці выйшаў далёка за межы Беларусі. Ён быў прыхільнікам адраджэння самабытнай беларускай культуры, выкарыстання беларускай мовы ў афіцыйным ужытку. Міхаіл Баброўскі добра валодаў ведамі па гісторыі і мове беларускага народа, яго культуры, што не магло не паўплываць станоўча на будучую грамадскую, палітычную і навуковую дзейнасць яго паслядоўнікаў. М. Баброўскі ўсё сваё жыццё прысвяціў выяўленню, вывучэнню і збіранню помнікаў стараславянскай пісьменнасці. Менавіта з яго іменем звязаны знаходка Супрасльскага рукапісу, вяртанне беларускай і еўрапейскай навуцы імя Францыска Скарыны, апісанне глагалічных і кірылічных кніг. Нягледзячы на страчаную спадчыну, Міхаіл Баброўскі ўнёс вялікі ўклад у прабуджэнне цікавасці да гісторыі і культуры беларускага народа, яго навуковая дзейнасць спрыяла развіццю беларускай свядомасці. Фактарамі, якія паўплывалі на станаўленне гістарычнага светапогляду М. Баброўскага, былі наступныя: жыццё на Беласточчыне – тэрыторыі беларуска-польскага памежжа; распрацоўка праектаў аднаўлення ВКЛ напярэдадні вайны 1812 г.; навуковае падарожжа па краінах Еўропы. Працы і дзейнасць вучонага стаялі ля вытокаў славяназнаўства і беларусазнаўства, прабуджэння цікавасці да гісторыі і культуры беларускага народа. М. Баброўскі стаў пачынальнікам беларускага нацыянальнага адраджэння і стварыў фундаментальную беларускую навуковую базу, на якой у далейшым грунтаваўся беларускі нацыянальны рух.

СПІС ЛІТАРАТУРЫ

1. Носко, М. У истоков воссоединения с православием. Протоирей Михаил Бобровский / М. Носко // Брест. епархиальные ведомости. – 2010. – № 4. – С. 50–53.
2. Бобровский, П.О. Бобровский Михаил / П.О. Бобровский // Оттиск из «Критико-биографического словаря русских писателей и учёных С.А. Венгера». – 1895. – 23 с.
3. Жукович, П. О профессорах богословского факультета Виленского университета в настоящем столетии / П. Жукович // Христианское чтение. – 1888. – Ч. 1. – С. 367–409.
4. Романчук, А.А. Главная семинария при Виленском университете: воспитание и образование католического духовенства униатского обряда / А.А. Романчук // Весн. ГрГУ. – 2006. – № 4. – С. 3–9.
5. Янковский, П. Протоирей Михаил Бобровский / П. Янковский // Литовские епархиальные ведомости. – 1864. – № 1. – С. 11–20; № 2. – С. 51–66.
6. Stankiewicz, A. Mahnuseuski. Pauluk Bachrym. Babrouski. Da wytokau bialoruska-ha adradzenia / A. Stankiewicz. – Wilnia : Bielpres, 1937. – 45 s.
7. Лабынцев, Ю.А. Первая книга, напечатанная глаголицей, и её исследователь Михаил Бобровский / Ю.А. Лабынцев // Совет. славяноведение. – 1983. – № 4. – С. 86–93.
8. Бобровский, М.К. О старинной Славянской рукописи хроники Далматской / М.К. Бобровский // Вестн. Европы. – 1824. – № 24. – Т. 139. – С. 258–274.
9. Швед, В.В. Паміж Польшчай і Расіяй: грамадска-палітычнае жыццё на землях Беларусі (1772–1863 гг.) / В.В. Швед. – Гродна : ГрГУ, 2001. – 415 с.
10. Нечухрин, А.Н. Историки Западной Беларуси XIX – начала XX вв. / А.Н. Нечухрин // Наш радавод : матэрыялы міжнар. навук. канф. «Царква і культура народаў Вялікага Княства Літоўскага і Беларусі XIII – пачатку XX стст.» (Гродна, 28 верас. – 1 кастр.). – Гродно, 1993. – Кн. 5, ч. II. – С. 394–442.
11. Białokozowicz, B. Między Wschodem a Zachodem. Z dziejów formowania białoruskiej świadomości narodowej / B. Białokozowicz. – Białystok, 1998. – 180 s.
12. Северьянов, С. Супрасльская рукопись : в 2 т. / С. Северьянов. – СПб. : Тип. Императ. акад. наук, 1904. – Т. 1. – VIII, 570 с.
13. Чамярыцкі, В. Супрасльскі рукапіс / В. Чамярыцкі // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі : у 6 т. / рэдкал.: Г.П. Пашкоў (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск, 2001. – Т. 6, кн. 1. – С. 466.
14. Чамярыцкі, В. Супрасльскі летапіс / В. Чамярыцкі // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі : у 6 т. / рэдкал.: Г.П. Пашкоў (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск, 2001. – Т. 6, кн. 1. – С. 466.
15. Церашковіч, П.У. Да пытання аб этнічнай ідэнтычнасці М. Баброўскага і І. Даніловіча // Працы гістарычнага факультэта БДУ. – Мінск, 2007. – Вып. 2. – С. 172–178.
16. Латышонак, А. Народзіны беларускай нацыянальнай ідэі / А. Латышонак // Спадчына. – 1992. – № 1. – С. 9–14.
17. Бобровский, П.О. Русская греко-униатская церковь в царствование императора Александра I. Историческое исследование по архивным документам / П.О. Бобровский. – СПб : Тип. В.С. Балашева, 1890. – XVI. – 394 с.

Pustakhod T. The Pages of Michael Bobrovsky's Creative Biography. The Beginning of the Belarusian National Revival

The article is dedicated to the creative heritage and way of life of a well-known Belarusian scientist, priest, theologian, slavist, orientalist, historian, paleographer, bibliophile, and founder of Skorina studies and Belarus studies of the end of the 18th – the first part of 19th century Michael Bobrovsky, whose biography has not yet seriously attracted the attention of the researchers. The role of his contribution to revelation, studying and collection of Old Church Slavonic ancient manuscripts is described. The main factors, which have influenced the formation of scientist's historic outlook, are mentioned. Michael Bobrovsky's contribution to the formation of the Belarusian national revival and awakening of interest in history and culture of the Belarusian nation has been revealed in this research.

Рукапіс паступіў у рэдкалегію 08.06.2012